

Egy erdészet- és faipartörténész műszaki doktor

*„Ha nem volnék, te sem volnál,
én sem volnék, ha nem volnál.
Vagyunk ketten két szép nyárfa,
s búvunk egymás árnyékába.”*

/Kányádi Sándor: Két nyárfa. 1958./

Nem véletlenül választottuk fejezetünk mottójaként *Kányádi Sándor* négy sorát a kétlaki nyárról írt verséből, melyben a porzós egyed a termős virágú taggal egymásba hajol, egymás árnyékába búvik, egy egységes párt alkotva. A két nyárfa példány ugyanis a költőnél a férfi és a nő sorsát jelképezi, könyvünk ezen fejezetének élén pedig a nyersanyagot termelő *erdőművelést* és a feldolgozást jelentő *ipart* személyesíti meg, melyek egységét a *dr. ing. Dumitru Ivănescu* 1972-ben megjelent erdészet- és faipartörténetének összevont címe /*Din istoria silviculturii românești*/ is jelképezi.

Nem választottuk mottóként *Dsida Jenő* harminc évvel korábban írt, alább idézett, *Jegenyék* c. versének valószínűbb sorait. Hiszen a szél egy időben csak egy irányból érintheti a két nyárfát, és azok így nem borulhatnak össze. Az *erdőművelés* (a könyv címében szereplő „silvicultură” szó szerinti fordítása) és a *faipar* eszményi céljai mégiscsak megegyezők: folytonos faellátás biztosítása által (a szükségletek kielégítése mellett) munkaalkalmat nyújtani a népnek. Vagyis, az erdőművelés sem volna a faipar nélkül (eltekintve egy kezdetleges házi tevékenységtől, mert annak költségeit csak egy fejlett faipar fedezheti), mindkettő - mint Kányádi nyárfái, egymáshoz hajolnak -, egy egységes egészet képeznek. Még akkor is, ha a második világháború előtti évtizedekben elkeseredett küzdelem folyt a fatermesztést irányító, a meglévő erdőt védő *becsületes* erdészek és csak a minél nagyobb hasznot kergető kapitalista cégek emberei között.

„Figyelted-e
szélben a fákat?
A két jegenyét
nézd csak a kert
közepén, ama két
nyúlánk jegenyét

Jobbra az egyik,
jobbra a másik,
balra az egyik,
balra a másik:

egyforma ütemre
ringanak ők.
A légben, a szélben,
fent, odafent
egyszerre tagadnak
s intenek igent
és - jaj, sose tudnak
összeborulni ...”

/Dsida Jenő: Jegenyék. 1928./

Ivănescu könyve első részének tárgya az erdő, vagyis *erdőtörténet* jellegű. (Itt Románia erdeinek különböző korokban való változásával foglalkozik.) A második rész az *erdőművelés* (felújítás, vágásvezetés, állományápolás, kopár-fásítás), a *vadpatakszabályozás*, a *vadgazdálkodás*, a *pisztránytenyésztés* és az *erdei mellékhasználatok* történetéről tájékoztat, míg a harmadik rész az *erdőipar* (fakitermelés és szállítás), valamint a *faipar* kérdéseit taglalja. Ugyancsak ebben a részben találunk egy külön fejezetet, mely a *munkaerőnek* az erdőművelésben, az erdőhasználatban és a faiparban történt alkalmazását ismerteti.

A könyv negyedik része hasonlóan érdekes témákkal foglalkozik: a kutatás, a tervezés, a műszaki dokumentáció és az oktatás megjelenésén és fejlődésén kíséri végig az olvasót. Végül a román erdőművelés és erdőipar 12 reprezentatív személyiségének bemutatásával zárul a jelentős erdészeti- és faipartörténeti munka.

Érdekességre tarthat számot annak a megjegyzése is, hogy a szerző a *forrásjelzésnél* nem említi a korábban megjelent, hasonló tárgyú kiadványokat, pl. *Dr. Vasile Sabău* 1946-ban megjelent erdészettörténetét (→ Egy feledésbe merült erdészettörténet c. fejezetet), vagy a történeti részt is felölelő, az erdőgazdaság kérdéseivel foglalkozó, megelőzően kiadott irodalmat (pl. az előbbieken már ismertetett *J. Filipovici - C. Lăzărescu*-kötetet). *Dr. Ivănescu* nem hivatkozott levéltári anyagra sem. Legfontosabb hazai forrása a szakfolyóirat /*Revista Pădurilor*/ 1881 és 1970 között megjelent írásai és az Erdőgazdasági Minisztérium statisztikai adatai.

Könyvünk olvasóit természetesen elsősorban az érdekli, hogy *D. Ivănescu* erdőmérnök könyvében közvetlenül a kutatott területről mit, mennyit és hogyan írt, vagyis e szakmunka révén a leendő erdő- és faipari mérnökök - mert a kötet elsősorban oktatási célt szolgál, egyetemi segédlet - mennyiben egészíthetik ki a kutatott területre vonatkozó történeti ismereteiket.

Az erdőtulajdon és erdőhasználati jog történetéből közölt ismereteket vizsgálva, meglepően észleljük, hogy a felemlített négy *erdélyi határőrezred* egyikének székhelyét Marosvásárhelyre tette /45./, holott a székely határőrszolgálat Marosszéket (és egyben Marosvásárhelyt) nem is érintette. Az erdélyi határőrezredek megszűnése sem történt egységesen 1870-ben, mint ahogy említi, hanem különböző időkben. (Legkorábban, 1848-ban a székely határőrezredek szűntek meg.)

Az erdélyi erdészeti jogalkotás történetére vonatkozóan *D. Ivănescu* hivatkozik *Werbőczy* 1514-ben alkotott „*Hármaskönyv*”-ére mely Erdélyben *Decreta* néven 1848-ig érvényben volt - azzal, hogy a tilalmas erdőkben a vágás csak a községi hatóságok engedélyével és az erdőőrök jelenlétében volt elvégezhető /77./, ami ilyen formában előadva nagyon általánosnak tekinthető.

Szerző hivatkozik egy 1653-as törvényre is /77./, amely bizonyára az akkor kiadott *Approbatae Constitutiones*, vagyis „azon törvények rendbeszedett gyűjteménye”, melyeket 1540 és 1653 között az erdélyi országgyűlésben hoztak. Mivel e törvénygyűjteménynek tulajdonítja a szerző pl. azt, hogy általa a hűbéruraknak az erdőre vonatkozó teljes birtoklásuk megerősített - ami a székely székekre nem vonatkozott -, az alábbiakban az *Approbatae*-knak néhány, csak a kutatott területre vonatkozó, erdészeti jellegű rendelkezéseit ismertetjük (ami *D. Ivănescu* könyvéből hiányzanak).

Az *Approbatae Constitutiones* III. rész. 29. címe az 1653 előtti idők *faluk közötti közösségek és a faluközösségek* létezését igazolja. A közhatárok (közerdők) használatát pedig a „*régi telkek*” szerint írta elő: „*juxta quantitatem et numerum sessionum antiquarum*”, vagyis a régi telkek mennyisége és száma alapján, meghagyva, hogy „*kiki maga rata portiójával [ráső birtokrészével] légyen contentus [megalégedett].*”

Jó példa e jogszabálygyűjtemény erdészettörténeti fontosságának igazolására az a tény is, hogy 1831-ben az *Approbatae Constitutiones* rendelkezéseire hivatkozva tagadta meg a marosvásárhelyi kir. tábla a háromszéki *zágoni közhegyek arányosítását*, azaz a közös legelők és havasok egyéni felosztását. (→ a Lötsey-féle, 1837-ben kiadott oklevelek 78-95-ig.)

Az *Approbatae Constitutiones* a székelyek szokott helyeken való *vadászatát* továbbra is megengedte /III. R. 76. Cím. 2. szak./, de megtiltotta a „*mások marhájában kárt tehető eszközökkel, törökkel, csövekkel [vadászfegyverekkel], kaptákkal [csapdákkal] vadászni oly helyeken, a hol kártól félhető*” /1540-1848. évi erdélyi törvények. 141. és 232./.

Dr. Ivănescu könyvében megemlítette az 1781. május 30-án kelt, 53 pontból álló, ún. II. József-féle *erdőrendtartást*, az állam első általános erdészeti intézkedését, mellyel az erdők gondozása - *Tagányi Károly* megfogalmazása szerint - közügyé vált.

A rendtartás gyakorlati intézkedéseket tartalmaz, mint pl. azt, hogy a fa döntésénél a *fűrész* is használtassék, éspedig az eredeti magyar szöveg szerint az alábbi indoklás alapján: „*Hogy ha továbbá a fejsze helyett fűrészszel vágatik a fa, mind a munka könnyebb, mind a fában sokkal több haszon lesz, mert mindön a fák vágattatnak, darabonként a forgács szélyel szökdesvén, sok semmiben mégyen és vész el belőlük*” /EO II. 451./.

D. Ivănescu megemlékezett az 1791: XXX. törvénycikkről is, *Erdély első erdőtörvényéről*, melynek címe: Az erdők fenntartásáról (*De conservatione sylvarum*). A jogszabály egyrészt kimondta, hogy az *erdők tulajdonjoga egyedül a földesurakat illeti meg* - „*proprietate sylvarum solis dominis terrestribus*” -, mi által lehetővé tette a parasztok erdeinek, a *községi erdőknek elvételét*

foglalások révén, valamint ezek használatának korlátozását. (Lényegében e téren nem hozott semmi újat, a való állapotot rögzítette.) Másrészt, a törvény az 1769. évi, „bizonyos pontok”-ra hivatkozva, kötelezte a földesurat, hogy jobbágyainak a *faizást* és a *legeltetést* megengedje /78./.

Szerző hasonlóképpen ismertette az 1812-ben kihirdetett 1811. évi XXXIV. *törvénycikket*, az „erdőlés rendjéről”, Erdély második „erdőtörvény”-ét, mely ugyan nem vált törvénné - mert az uralkodó nem értett egyet teljes szövegével -, de azért a gyakorlatba átment /78./.

Rendelkezései szerint a parasztok *erdőirtásokat* csak a földesurak írásbeli engedélyével végezhettek. *Erdővédelmi* intézkedései közül legfontosabbak a saját tulajdonú *erdők meggyújtásának* eltiltása és szigorú megbüntetése.

Az erdészettörténet más területére kalandozva, D. Ivănescu munkájában az *erdőstatisztikával* is találkozunk, anélkül azonban, hogy megyékre lebontott adatokkal szolgálna. Erről az 1927-ben megjelent, V. N. Stinghe és D. A. Sburlan által szerkesztett *Agenda forestieră* /Erdészeti zsebnaptár/ c. kiadvány tájékoztat.

Erdősültség és az egy főre eső erdőterület a kutatott területen
/Stinghe-Sburlan, 1927./

Sor- szám	Megye	Össz- terület ha	Erdőterület az erdei tisz- tások nélkül ha	Erdő- sültség % %	Lakosság száma	Egy főre eső erdő- terület ha
1.	Csík	506.500	218.435	43,12	141.421	1,54
2.	Háromszék	388.900	222.684	57,26	145.531	1,53
3.	Maros-Torda	420.300	188.121	44,76	245.941	0,76
4.	Udvarhely	293.900	97.005	33,00	122.697	0,79
Országos átlag:				22,12		0,38

- x -

Az erdészeti igazgatás beosztása a kutatott területen
/Stinghe-Sburlan, 1927./

Megye	Erdőigazgatóság		Erdőgondnokság	
	Neve	Székhelye	Neve	Székhelye
Csík	XII. Brassó	Csíkszereda	Alfalu	Gyergyószentmiklós
			Csíkszentmárton	Csíkszentmárton
			Csíkszereda	Csíkszereda
			Gyergyószentmiklós	Gyergyószentmiklós

Háromszék	XII. Brassó	Csíkszereda	Barót	Barót
			Bereck	Bereck
			Kézdivásárhely	Kézdivásárhely
			Kovászna	Kovászna
			Nagyborosnyó	Nagyborosnyó
			Sepsiszentgyörgy	Sepsiszentgyörgy
			Zágon	Zágon
Maros	XI. Kolozsvár	Kolozsvár	Herbus	Görgényszentimre
			Iszticsó	Görgényszentimre
			Laposnya	Görgényszentimre
			Marosvásárhely	Marosvásárhely
			Régen	Régen
			Szováta	Szováta
Udvarhely	XII. Brassó	Csíkszereda	Korond	Székelyudvarhely
			Oklánd	Oklánd
			Székelykeresztúr	Székelykeresztúr
			Székelyudvarhely	Székelyudvarhely

Hasonlóan csak országos adatokat találunk *D. Ivănescu* könyvében a két világháború között *kitermelt fatömegre* vonatkozóan is, mely a tetőzés időszakában (1923-1927) elérte az évi 25.000.000 m³-t, ezzel kb. 10 millió m³-rel haladva túl az évi növedéket. Természetesen a *túltermelés* nem volt egyenletesen elosztva, mert ott, ahol az *erdőfeltárás* viszonylag előrehaladottabb volt - mint pl. a Maros, a Küküllők és az Olt felső folyásánál - a kitermelt fatömeg 1920-1940 között 2-3-szor volt nagyobb az évi növedéknél /181./. (Idesorolhatjuk *Nemes Károly* erdőmérnök visszaemlékezését is, ki az *Erdészeti Lapok* hasábjain 1941-ben úgy nyilatkozott, hogy a háromszéki gőzfűrészek a legutóbbi 45 év alatt az őserdőkben legalább 35 millió m³ fatömeget emésztettek fel.)

Dr. D. Ivănescu erdészeti- és faipartörténetében a tárgykör valamennyi ágából közölt adatokat, összefoglaló ismertetéseket. Könyve érdekesítő olvasmány az erdővel rokonszenvező kultúrált személy számára is - nem csak a szakmája múltja iránt érdeklődő erdészeti-faipari szakember szempontjából.

Sokuk számára *erdőszeretetük* az, mely a kötet felé irányítja figyelmüket, vagy azok a gyerekkori emlékek, melyek egy-egy erdővel kapcsolatos vershez fűződnek:

„Erdőn sárga vizirózsák
Nyilnak kék vizén a tónak,
Fehér fényű gyűrűzések
Sűrűjében ring a csónak”

/Mihai Eminescu: A tó.
Áprily Lajos fordítása /

